

Dělat, věřit a nebát se. S filosofem Ladislavem Hejdánkem o křesťanství, roli křesťanů ve společnosti a ve vědě

Ladislav Hejdánek

◆ rozhovor, česky, vznik: 1997

◆ interview, Czech, origin: 1997

Dělat, věřit a nebát se

s filosofem Ladislavem Hejdánkem o křesťanství, roli křesťanů ve společnosti a ve vědě
rozhovor vedla Blanka Pirnosová

Jedním z přednášejících na ekumenickém setkání studentů teologických fakult v Českých Budějovicích byl filosof a profesor evangelické teologické fakulty Ladislav Hejdánek. O vztahu víry a filosofie hovořil způsobem, který sám nazval provokativním. Tvrdil například, že křesťanství je dnes, stejně jako filosofie, v krizi: nevíme, co to vlastně je, i když si myslíme, že to víme. Rozdělení křesťanů nazval skandálem a luxusem a konstatoval, že jestli se křesťané v této době, přechodně charakterizované novou vlnou religiozity, nevzpamatují a zase budou chtít se na té vlně přiživit, hrozí jim, že se stanou „solí zmařenou“. Na toto téma jsme s ním po přednášce hovořili podrobněji.

Diskuse o financování církví u nás vyvolala spor o to, jestli je církev jen jakýsi spolek pro uspokojování potřeb svých členů, nebo má význam pro celou společnost. Jak se na to díváte vy?

Já si samozřejmě myslím, že církev je pro společnost velmi důležitá. Ale zaráží mě, že si křesťané a církve dost neuvědomují, že by bylo dosti pochybné, kdyby třeba Ježíš chtěl od Piláta nějakou finanční podporu. Nebo kdyby první křesťané žádali nějaký státní římský příspěvek na vylepšení katakomb. Jestli si společnost myslí, že církve k ničemu nejsou, nezbyvá než „vytřepat prach z obuvi své“, nic nechtít a starat se sami. Zdá se mi nepřipadné domáhat se příspěvků s poukazem na to, že církev má nějakou funkci. Jestliže to moderní stát neuznává, tak se nedá nic dělat.

A má církev podle vás ve společnosti nějakou funkci?

To záleží na tom, co dělá.

Dost lidí si myslí, že křesťanské formování člověka je totožné s tím, co se obecně nazývá sociální inženýrství, které je když ne přímo škodlivé, tak alespoň neužitečné.

To je námitka nejen proti církvím, ale i např. sociálním demokratům nebo utopistům a podobně. Jenže víra opravdu „přemáhá svět“. Nesmí se to však vnímat tak, že jde jenom o to připojit ke světu nějaké požehnání – to pak není křesťanství.

V čem může mít církev význam pro společnost, když ji většina této společnosti v podstatě odmítá?

V čem měl Ježíš význam v Palestině? Pro pár lidí. Myšlenka lidové církve je něco, s čím se, myslím, musíme rozloučit. Ve Starém zákoně je mnoho míst, kde se ukazuje, že vždycky jenom „ostatky si nechává Hospodin“. Naopak – v masovosti je vždycky něco,

co se blíží tančení kolem zlatého telete. Křesťanství, které chce být za každou cenu masovou církví, je falešné. Křesťanství spočívá v tom, že vede stále někam dál; a když se něco vede dál, tak to vždycky většině lidí dochází se zpožděním.

Takže křesťanství je podle vás vlastně výlučná záležitost?

To je jinak. Ježíš to chápal tak, že křesťanství (= víra) je něco jako kvasnice. Nemůžete udělat vánočku ze samých kvasnic. Musíte tam mít to těsto, které pak kvasnice nakynou.

Takže křesťan, věřící člověk, je podle vás vždycky jev nemasový?

Ano, myslím si to. Pokud to někdy někde masový jev byl, tak tam bylo plno pohanství.

Co říkáte tvrzení, že význam křesťanů, potažmo církví, pro společnost spočívá hlavně ve zlepšování jeho morálního stavu?

Myslím, že takto se to redukovat nedá. Například středověké kláštery byly zároveň školou zemědělství, školou vzdělanosti. Všechno se musí nějakým způsobem zkvašovat a nikoli především eticky. Domnívám se, že redukce evangelia na nějaké morální principy je chyba.

Působí „kvasnice“ i v prostředí, které je odmítá?

Samozřejmě. Lidé odmítají, odmítají – a najednou nebo postupně jsou ovlivněni. Co jim pomůže, že odmítají? Tady působí Duch svatý a tomu nikdo nezabrání, ten „kam chce, věje“. To také patří k základní důvěře: spolehnutí křesťana – aby se tolik nestaral, jak to technicky zařídí...

To znamená, že má konat především sám a nečekat, nespolehat na to, že mu společnost vyjde vstříc?

Ano, dokonce by možná křesťanům ohromně usnadnilo cestu k moderní společnosti, kdyby od ní nechtěli vůbec nic.

Ono se vůbec zdá, že nedůvěra naší společnosti nemíří ani tak ke křesťanům, jako k jejich institucím – církvím.

U intelektuálů je to jinak, tam jde o přežitek pozitivismu a možná až marxismu, že jsou ostře proti. Ale většinou lidé opravdu mají spíš dojem, že křesťanství je v pořádku, ale že někteří lidé „si z toho žijí“. Také proto jsou tak hákliví na to, že by to měli ještě finančně podporovat. Je to nesmyslná reakce, to připouštím, ale skutečně je asi nejlepší nic nechtít. Myslím si, že rozhodnutí kardinála Vlka vzdát se vlastnictví katedrály bylo velmi šťastné řešení. Proč by se křesťané měli tolik starat o kostel?

Jak to myslíte – je to přece místo jejich modliteb, bohoslužeb...

Izaiáš říká jménem Hospodinovým: „Kdo toho kdy od vás vyhledával, abyste šlapali po síňcích mých?“ To je odmítnutí všech náboženských rituálů. I Ježíš odsoudil farizeje, že

všechno dělají podle Mojžíše, kmín a mátu váží, ale své rodiče nechají o hladu ... Ukazuje to stále na totéž: jde o vztah k člověku, ne o posvátné rity a úkony.

Je víra něco protikladného k vědě?

Samozřejmě, že ne. Víra neznamená být jen o něčem přesvědčen, je to určitá životní orientace tváří v tvář budoucnosti. A co by bez takové orientace byla věda? „Dříve, než vůbec můžeme dělat vědu, musíme v ni věřit,“ řekl jeden francouzský přírodovědec. Posedlost a nadšení vědců, kteří tráví při svém bádání dny a noci bez ohledu na cokoli, to je přece čistá víra. Oni čekají od budoucnosti, že se jim podaří odhalit pravdu, věří tomu. Může to mít vady, ale bez víry to možné není.

To je ale něco jiného než víra náboženská.

Ježíš říká: Když budeš věřit tak, jak máš, skála se vrhne do moře. Když budu sedět s hlavou v dlaních a úpěnlivě věřit, tak se nestane nic. Ale když někdo opravdu tolik věří, že ta skála musí být v moři, tak si najde prostředky, jak zařídit, aby tam spadla. To je pravá víra – aktivní, činná.

Ano, shodit skálu do moře je možné, můžeme si to ověřit. Ale nikdo si nemůže ověřit, že existuje třeba život po smrti.

A je to tak důležité, jestli je po smrti (náš) život? Víra není „víra v něco“. Ježíš říká pouze „neboj se, toliko věř“, neříká, v co máme věřit. Nebe, posmrtný život, to jsou jenom náboženské představy. K čemu nám je vědět, jestli je někde nějaké nebe? My máme dělat něco teď a nestarat se, co bude pak, nepřemýšlet a nemluvit o tom. Máme se určitým způsobem chovat ke svým bližním, ale ne proto, abychom se dostali do nebe – tím to jenom znehodnotíme. Všechny takové představy nás odvádějí od služby bližnímu.

Nemohou nás některé výdobytky vědy, například právě nedávný úspěch v klonování, ohrožovat?

Já myslím, že ne. Když se člověk naučil rozdělovat oheň, jistě byla také spousta lidí, kteří varovali a říkali, že to se nesmí, že oheň patří bohům. A kde bychom dneska byli bez ohně? Je jenom potřeba být opatrný, protože všeho se samozřejmě dá zneužít. Mimochodem, víte, kdo první přišel s myšlenkou nekonečného pokroku? Křesťanský myslitel a dokonce církevní otec, Řehoř z Nyssy.

Na přednášce jste citoval Teilharda de Chardin, že křesťan musí myslet v tisíciletích. Znamená to, že není až tak důležité, co se děje teď?

Ne, je to důležité, zejména v tom, co dělám nebo nedělám. Ale nemohu se nechat deprimovat tím, že to jde pomalu. Dělat, věřit a nebát se – takové je pravé křesťanství.